

VERSLAG VAN DE PRESIDENT

De wereldeconomie kromp sterk in het tweede kwartaal van 2020. De maatregelen om de uitbraak van het coronavirus (en de ziekte COVID-19 die het veroorzaakt) in te dammen hebben de economische activiteit in de geavanceerde, opkomende en zich ontwikkelende economieën namelijk afgeremd. Ook de regeringen van Curaçao en Sint Maarten hebben vergaande maatregelen genomen die de economische bedrijvigheid gedurende het grootste deel van het tweede kwartaal van 2020 vrijwel tot stilstand hebben gebracht. Na de sluiting van de grenzen voor commerciële vluchten en maritiem verkeer medio maart hebben de autoriteiten op Curaçao eind maart een totale lockdown opgelegd, terwijl op Sint Maarten begin april een 24-uurs uitgaansverbod in werking trad. Na een zestal weken zijn de landen met een geleidelijke de-escalatie van de beperkende maatregelen begonnen. Zo kromp op Curaçao het reële BBP in het tweede kwartaal van 2020 met een ongekende 30,3%, en op Sint Maarten met 40,3%, ten opzichte van het tweede kwartaal van 2019.¹

De afname van de prijsinflatie in de gehele monetaire unie, voornamelijk als gevolg van de lagere binnenlandse brandstofprijzen, was consistent met de daling van de internationale olieprijs. Op Curaçao nam de inflatie af, van 2,8% in het tweede kwartaal van 2019 naar 2,0% in het tweede kwartaal van 2020, terwijl op Sint Maarten de inflatie licht daalde naar 0,5%, ten opzichte van 0,6% het jaar daarvoor.

Het reële BBP op Curaçao daalde in het tweede kwartaal van 2020 sterk als gevolg van een daling van de binnenlandse en de netto buitenlandse vraag. In alle componenten van de binnenlandse vraag was een daling zichtbaar, maar het meest uitgesproken was dat in de particuliere consumptie. Deze afname van de particuliere consumptie was vooral het gevolg van de lockdown in combinatie met de verslechtering van de arbeidsmarkt, gematigd door de steunmaatregelen van de overheid, waaronder loonkostensubsidies. De particuliere investeringen namen af doordat bedrijven te midden van de pandemie hun investeringen vertraagden of uitstelden. De daling van de overheidsconsumptie werd veroorzaakt door lagere uitgaven voor goederen en diensten. Bovendien zijn de overheidsinvesteringen gedaald; de overheid heeft namelijk geen grote investeringen gedaan. De netto buitenlandse vraag droeg ook negatief bij aan het reële BBP, aangezien de export sneller daalde dan de import. De daling van de export was voornamelijk het gevolg van de pandemie en de daarmee samenhangende inperkingsmaatregelen, met name de grenssluiting. De importdaling weerspiegelde tegelijkertijd de afname van de binnenlandse vraag en van de toeristische uitgaven.

Een analyse naar sector laat zien dat de economische krimp op Curaçao het gevolg was van een afname van de activiteiten in de particuliere sector, vanwege de inperkingsmaatregelen die de economische activiteit gedurende het grootste deel van het tweede kwartaal van 2020 praktisch tot stilstand hebben gebracht. Van alle economische sectoren daalde de reële toegevoegde waarde, het meest uitgesproken in de sectoren restaurants & hotels, transport, opslag & communicatie, groot- & detailhandel en

¹ Met uitzondering van het vervoer van aardolieproducten en vracht.

industrie. De overheidssector heeft daarentegen een positieve bijdrage geleverd aan het reële BBP, door de financiële steun die de overheid heeft verleend aan de meest getroffen groepen in de samenleving.

De sterke krimp in de horeca kwam vooral door de grenssluiting, die de toegang van bezoekers blokkeerde en de cruiseactiviteiten heeft stil gelegd. Bovendien heeft de lockdown ook de restaurantdiensten aan de lokale consumenten stopgezet. Na de lockdown konden restaurants echter onder bepaalde voorwaarden weer open. Ook de transport-, opslag- en communicatiesector werd zwaar getroffen door de grenssluiting, die tot minder activiteiten in de zeehaven en op de luchthaven heeft geleid. In de industriesector kromp de reële productie vooral door de sluiting van de raffinaderij in december 2019 als gevolg van het aflopen van het leasecontract met de Venezolaanse oliemaatschappij PDVSA. Ook de scheepsreparatieactiviteiten gingen als gevolg van de pandemie en de lokale inperkingsmaatregelen achteruit. De daling van de reële toegevoegde waarde in de groot- en detailhandel werd veroorzaakt door de afname van de binnenlandse vraag en de lagere toeristische uitgaven.

In Sint Maarten kromp het reële BBP mede door een lagere binnenlandse en buitenlandse vraag. De binnenlandse vraag kromp door lagere particuliere uitgaven, terwijl de overheidsuitgaven een stijging lieten zien. In zowel de particuliere consumptie als de particuliere investeringen was een daling te zien. Het 24-uurs uitgaansverbod en de verslechterde arbeidsmarkt leidden tot een daling van de particuliere consumptie. De financiële steun van de overheid aan de meest getroffen groepen in de samenleving, onder meer via loonsubsidies, heeft deze daling echter gematigd. Bovendien daalden de particuliere investeringen omdat, te midden van de lockdown en de onzekerheid over de pandemie, bedrijven hun investeringen hebben stopgezet of uitgesteld. Door de toegenomen overheidsconsumptie stegen de overheidsuitgaven, zoals blijkt uit de toename van de bestedingen aan goederen en diensten. Daarentegen zijn de overheidsinvesteringen door een gebrek aan financiering gedaald. De netto buitenlandse vraag kromp vanwege een sterke daling van de export, dat voornamelijk het gevolg was van de grenssluiting, gematigd door een lagere import. De lagere import was consistent met de daling van de particuliere vraag en de toeristische uitgaven.

De inperkingsmaatregelen hebben in het tweede kwartaal van 2020 het bedrijfsleven op Sint Maarten zwaar getroffen. Van alle economische sectoren daalde de reële toegevoegde waarde met dubbele cijfers. Daarvan zijn de sectoren restaurants & hotels, transport, opslag & communicatie, vastgoed, huur & overige zakelijke dienstverlening, groot- & detailhandel en industrie het zwaarst getroffen. Het negatieve effect in de horeca was toe te schrijven aan de grenssluiting, waardoor alle commerciële vluchten werden opgeschort en de cruiseactiviteiten stopgezet. Zowel het verblijf- als het cruisetoerisme kwamen hierdoor praktisch tot stilstand. Na het 24-uurs uitgaansverbod konden restaurants onder bepaalde voorwaarden voor lokale klanten heropenen, hetgeen de achteruitgang in de restaurants & hotelsector heeft gematigd. In de transport-, opslag- en communicatiesector nam de reële toegevoegde waarde af doordat de activiteiten in de zeehaven en op de luchthaven na de grenssluiting abrupt tot stilstand kwamen. Tegelijkertijd daalde de reële toegevoegde waarde in de sector vastgoed, huur & overige zakelijke dienstverlening in lijn met de val van het verblijfstoerisme.

De reële productie in de productiesector daalde doordat de jachtreparatieactiviteiten te midden van de pandemie tot stilstand zijn gekomen.

De overheidsfinanciën van zowel Curaçao als Sint Maarten zijn in het tweede kwartaal van 2020 aanzienlijk verslechterd ten opzichte van het tweede kwartaal van 2019. Het lopende begrotingstekort van Curaçao nam toe met NAf.184,6 miljoen, terwijl dat van Sint Maarten met NAf.96,9 miljoen is gestegen. In beide landen daalden de overheidsinkomsten sterk, vooral als gevolg van de aanzienlijk lagere belastinginkomsten als gevolg van de sterke terugval van de economische activiteiten. Tegelijkertijd stegen de overheidsuitgaven, vooral door een toename van de overdrachten en subsidies, met name de financiële steun aan de meest getroffen groepen in de samenleving, onder meer via loonkostensubsidies, inkomenssteun en werkloosheidssteun.

Vanwege de ernstige nadelige gevolgen van de inperkingsmaatregelen voor de overheidsfinanciën, heeft de Rijkswet in april 2020 besloten dat Curaçao en Sint Maarten mochten afwijken van de norm inzake begrotingsevenwicht uit de Rijkswet financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten. Voor Sint Maarten was dit besluit een verlenging van de toestemming tot afwijking die sinds de ravage van Orkaan Irma in 2017 van kracht was. Bovendien verzochten beide landen om financiële steun van Nederland om het verlies aan overheidsinkomsten als gevolg van de COVID-crisis te compenseren en om financiële steun te kunnen verlenen aan de meest getroffen groepen in de samenleving. Daarom heeft de Nederlandse overheid in het tweede kwartaal van 2020 NAf.381,5 miljoen aan liquiditeitssteun verstrekt aan Curaçao en NAf.88,4 miljoen aan Sint Maarten. Omdat de liquiditeitssteun in de vorm van 2-jarige renteloze bulletleningen werd verstrekt, bedroeg de geschatte schuldquote eind juni 2020 op Curaçao 73,8% en op Sint Maarten 48,8%.

Het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans van de monetaire unie is in het tweede kwartaal van 2020 gedaald ten opzichte van het tweede kwartaal van 2019. Het lagere tekort was het resultaat van een toename van de netto export van goederen en diensten, gecombineerd met een verbetering in zowel de inkomensrekening als de inkomensoverdrachtenrekening. De inkomensrekening verbeterde door een daling van de rentebetalingen en arbeidsuitgaven aan het buitenland, gematigd door een daling van het arbeidsinkomen uit het buitenland. De inkomensoverdrachtenrekening verbeterde op haar beurt door een daling van de overmakingen van werknemers vanuit Curaçao en Sint Maarten, in combinatie met de instroom van middelen in verband met de verzekeringsafwikkeling van het Princess Juliana International Airport als gevolg van de schade veroorzaakt door Orkaan Irma. Verder heeft de Nederlandse regering middelen overgemaakt aan het Rode Kruis voor voedselhulpprogramma's op Curaçao en Sint Maarten tijdens de diepe economische en sociale crisis als gevolg van de pandemie en de daardoor opgelegde inperkingsmaatregelen.

De netto export van goederen en diensten steeg als gevolg van de aanzienlijke importdaling, gematigd door een lagere export. De import kromp onder meer door de lagere invoer van niet-olieproducten, in lijn met de daling van de binnenlandse vraag op Curaçao en Sint Maarten. Bovendien namen de olie-importen af door een daling van de gemiddelde internationale olieprijs, gecombineerd met een lager importvolume. Inwoners van de monetaire unie hebben ook minder uitgegeven aan buitenlandse

reis- en vervoersdiensten. Verder is de import van bouwdiensten in Sint Maarten gedaald als gevolg van de afbouw van de wederopbouwwerkzaamheden na de verwoestende orkanen van 2017.

Tevens is de export in alle sectoren gedaald als gevolg van de COVID-crisis en de strenge inperkingsmaatregelen die op Curaçao en Sint Maarten zijn genomen. Vooral de deviezeninkomsten uit het toerisme, de vervoersdiensten en de wederuitvoer van goederen zijn gedaald. Bovendien daalden de deviezeninkomsten uit bunkeractiviteiten als gevolg van de lagere gemiddelde internationale olieprijs en de lagere omzetvolumes. Verder is de opbrengst van de olieraffinage op Curaçao gedaald na de sluiting van de raffinaderij in december 2019. Daarnaast zijn de deviezeninkomsten uit scheepsreparaties en internationale financiële diensten op Curaçao gekrompen, en zijn er minder inkomsten gegenereerd uit vastgoeddiensten en bouwdiensten aan niet-ingezetenen ten behoeve van hun vastgoed in Sint Maarten.

De externe financiering van zowel de overheid als de particuliere sector is in het tweede kwartaal van 2020 sterk toegenomen. De toename van de externe financiering van de overheid is het gevolg van de liquiditeitssteun die de overheden van Curaçao en Sint Maarten van Nederland hebben ontvangen. Zoals blijkt uit de toename van de externe financiering van de particuliere sector, was er ook een verslechtering op het gebied van leningen & kredieten, portefeuille-investeringen en de directe investeringsrekening. De verslechtering van de leningen- en kredietenrekening was het resultaat van een daling van de buitenlandse deposito's van ingezetenen van Curaçao en Sint Maarten, gematigd door een daling van de deposito's van niet-ingezetenen van de monetaire unie en de netto terugbetaling van handelskredieten die in het verleden op importen is ontvangen. De rekening portefeuillebeleggingen is vooral verslechterd door het vervallen van buitenlandse obligaties in de portefeuilles van institutionele beleggers, gemitigeerd door beleggingen in buitenlandse aandelen. Ook zijn de netto directe investeringen in de monetaire unie gestegen door de toename van de vorderingen van buitenlandse moedermaatschappijen op lokale bedrijven. Verder heeft de overheid van Sint Maarten middelen verkregen uit de verkoop van haar aandelen in United Telecommunication Services (UTS) N.V. De netto kapitaaloverdrachten stegen in het tweede kwartaal van 2020 door de overmaking van middelen door de Wereldbank uit het Sint Maarten Recovery, Reconstruction and Resilience Trust Fund voor de financiering van wederopbouwprojecten.

Dankzij de daling van het tekort op de lopende rekening, de kapitaaloverdrachten uit het buitenland en de sterke externe financiering, zijn de bruto officiële reserves in het tweede kwartaal van 2020 met NAf. 496,9 miljoen gestegen. Tevens steeg de importdekking, van 5,8 maanden eind maart 2020, tot 6,5 maanden eind juni 2020, onder invloed van de toename van de bruto officiële reserves, gecombineerd met de verwachte daling van de gemiddelde maandelijkse invoer van goederen en diensten voor de periode juli 2020 t/m juni 2021.

De monetaire aggregaten stegen in het tweede kwartaal van 2020 onder invloed van een toename van de netto buitenlandse activa, gematigd door een afname van de netto binnenlandse activa. De netto buitenlandse activa van de Bank stegen door de liquiditeitssteun die de overheden van Curaçao en Sint Maarten vanuit Nederland hebben ontvangen, de overmaking van middelen door de Wereldbank uit

het Sint Maarten Recovery, Reconstruction and Resilience Trust Fund aan de overheid van Sint Maarten en de hogere marktwaarde van de goudreserves. Daarentegen zijn de netto buitenlandse activa van de commerciële banken gedaald. De daling van de netto binnenlandse activa werd voornamelijk veroorzaakt door een toename van de deposito's van de overheden van Curaçao en Sint Maarten bij het bankwezen in verband met de ontvangen liquiditeitssteun en middelen via de Wereldbank. Verder steeg de kredietverlening aan de private sector door een toename van de leningen verstrekt op zowel Curaçao als Sint Maarten.

In het tweede kwartaal van 2020 heeft de Bank het verplichte reservepercentage ongewijzigd gelaten op 19,00%. Toch namen de verplichte reserves toe, door een stijging van de basis waarover deze worden berekend. Door het achterblijven van inschrijvingen bij de veilingen van Certificates of Deposit (CD's), daalde het bedrag van uitstaande CD's in het tweede trimester van 2020 met NAF.10,0 miljoen.

De COVID-19 pandemie heeft op Curaçao en Sint Maarten een ongekennde economische crisis veroorzaakt. Volgens de laatste prognoses voor 2020, heeft de pandemie de scherpste economische krimp ooit teweeggebracht. De vooruitzichten voor 2021 zijn daarentegen gunstiger, met een gematigd herstel van de reële BBP-groei. Het niveau van het BBP zal echter nog steeds lager zijn dan vóór de COVID-19 en de huidige vooruitzichten zijn door onzekerheden en neerwaartse risico's omgeven.

De huidige economische crisis heeft ook de overheidsfinanciën aanzienlijk verslechterd en heeft geleid tot een sterke stijging van de schuldquote van Curaçao en Sint Maarten. De meerjarige begrotingsprognoses van beide landen duiden op een aanzienlijke financieringsbehoefte om het algemene begrotingssaldo op middellange termijn te kunnen dekken. De groeiende tekorten in de gezondheids- en sociale zekerheidsstelsels als gevolg van de lagere premie-inkomsten en de grotere vraag naar uitkeringen als gevolg van de crisis, die door de regeringen zullen moeten worden gedekt, vallen hier nog buiten.

De eerste prioriteit blijft het enerzijds inperken van de gevolgen van de pandemie voor de gezondheid enerzijds en anderzijds, het voortzetten van de steunprogramma's voor bedrijven, zelfstandigen en kwetsbare personen in de samenleving. Blijvende schade als gevolg van deze pandemie moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Tegelijkertijd moeten ook de reeds bestaande kwetsbaarheden van de financiële sector worden aangepakt. Het is belangrijk om het effect van de pandemie op de ongelijkheid en de inkomensverdeling in het oog te houden om zo de veerkracht te vergroten, alhoewel de beperkte gegevens daarbij een belemmering vormen. Tevens zijn er structurele hervormingen nodig om een aantrekkelijk en concurrerend ondernemingsklimaat, een efficiënte en effectieve overheid en beheersbare gezondheids- en sociale zekerheidsstelsels te creëren. Zulke hervormingen dienen ook gepaard te gaan met een beleidsprogramma om het dringend noodzakelijke economische herstel te stimuleren. Dat programma moet quick wins behelzen die in 2021 tot het scheppen en het beschermen van banen kan leiden, alsook een agenda voor structurele economische hervormingen op middellange tot lange termijn, gericht op duurzame groei, werkgelegenheid en het gebruik van hulpbronnen.

Verbreiding van de exportbasis, vermindering van de afhankelijkheid van importen en uitbreiding van het aandeel hernieuwbare energiebronnen zijn belangrijke elementen van deze hervormingsstrategie. Een gestage en tijdige uitvoering van een dergelijk programma en de genoemde hervormingen zal de overgang vergemakkelijken van enerzijds begrotingssteun en liquiditeitssteun voor de COVID-19-steunprogramma's naar anderzijds een sterke en veerkrachtige economie die in staat is de uitdagingen van het post-COVID-tijdperk aan te gaan.

Richard Doornbosch
President